

компетентності педагогів у галузі економічного виховання та фінансової грамотності.

Список використаних джерел

1. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навч. посібник / вступні нариси та упор. З. Н. Борисова, В. У. Кузьменко; за заг. ред. З. Н. Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – 511 с.
2. Грама Н. Г. Теоретико-методичні засади фахової підготовки педагогавихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей: дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ніна Григорівна Грама. – Х., 2004. – 326 с.
3. Галахова А. В. Економічне виховання дітей дошкільного віку / А. В. Галахова. – К.: Наука, 1993. – 128 с.
4. Богуш А. М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: підручник для ВНЗ / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – К.: Академвидав, 2008. – 408 с.

References

1. Borysova, Z. N. and Kuzmenko, V. U. introductory essays and comp.; Borysova, Z. N. ed., 2004. *Khrestomatiia z istorii doshkilnoi pedahohiky [Textbook on the history of preschool pedagogy]*. Kyiv: Higher School.
2. Hrama, N. H. 2004. *Teoretyko-metodychni zasady fakhovoi pidhotovky pedahohavykhovatelii doshkilnoho zakladu do ekonomichnoho vykhovannia ditei [Theoretical and methodological principles of professional training of a preschool teacher for the economic education of children]*. Dissertation of the Doctor of Pedagogical Sciences. Kharkiv.
3. Halakhova, A. V. 1993. *Ekonomichne vykhovannia ditei doshkilnoho viku [Economic education of preschool children]*. Kyiv: Science.
4. Bohush, A. M. and Havrysh, N. V. 2008. *Metodyka oznaiomlennia ditei z dovkiliiam u doshkilnomu navchalnomu zakladi [Methods of familiarizing children with the environment in a preschool educational institution]*. Kyiv: Akademvydav.

УДК 373.3.091.2:005.962.131-055.52:373.3.018.43(045)

ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ БАТЬКАМИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Товканець Г.В., Мякоткіна Ю. С.

EVALUATION OF EDUCATIONAL ORGANIZATION IN DISTANCE EDUCATION CONDITIONS BY PARENTS OF PRIMARY EDUCATION STUDENTS

Tovkanets Hanna, Myakotkina Yu.

Актуальність проблеми оцінки організації навчання в умовах дистанційної освіти батьками здобувачів початкової освіти полягає у тому, що з приходом у соціальні реалії пандемії з усіма її наслідками у сфері освіти змінюється роль сім'ї як ділового партнера у педагогічній взаємодії, де батьки здобувачів освіти стали активними і ї обов'язковими учасниками. Наголошено, що школярі та їхні батьки в умовах пандемії та воєнного часу зіткнулися з великою кількістю технічних, змістовних, психологічних, організаційних проблем у період дистанційного навчання: неврегульованість роботи платформ, що забезпечують дистанційну освіту, труднощі у поясненні

навчального матеріалу дітям, проблеми з навчальною мотивацією дітей, недостатністю часу для спілкування, батьківським вигоранням тощо.

Ключові слова: молодші школярі, батьки здобувачів освіти, дистанційне навчання, вчитель початкових класів.

The relevance of the problem of evaluating the organization of learning in the conditions of distance education by parents of primary education students lies in the fact that with the advent of the pandemic with all its consequences in the field of education, the role of the family as a business partner in pedagogical interaction changes, where parents of students have become active and mandatory participants. It is emphasized that on the basis of a survey, a study was conducted on the assessment by parents of elementary school students of the situation of combining children's education and work. The results of the study show that, on average, it was quite difficult for families to combine work, children's education and everyday life at home - in conditions of self-isolation. It is found that the less affluent a family, the less likely it is to support restrictions imposed during the epidemic. The same group rates their experience of combining work, study and home life significantly lower. The same relationship can be observed when comparing the attitude towards the restrictions against the background of the epidemic and the evaluation of their experience of the organization of distance learning: those who disagree with the restrictions rate the success of the organization of distance learning on average lower than those who support the restrictions. It was determined that, according to the parents of the students, younger schoolchildren, on average, needed the participation of their parents in distance learning much more often than older schoolchildren, which did not add to the general comfort of the family in self-isolation (for example, technical assistance (download tasks, connect, remind about the lesson, etc.). It is emphasized that schoolchildren and their parents in the conditions of a pandemic and wartime faced a large number of technical, substantive, psychological, and organizational problems during the distance learning period: unsettled work of platforms providing distance education, difficulties in explaining educational material to children, problems with children's educational motivation, insufficient time for communication, parental exhaustion, etc.

Key words: primary school students, parents of students, distance learning, primary school teacher.

Пандемія COVID-19 зумовили складну соціальну ситуацію щодо діяльності закладів освіти. Міжнародні організації встановили, що більше 70% школярів по всьому світу навесні 2020 року були змушені вчитися дистанційно, а на піку пандемії ця частка сягала 90% [6]. В умовах вимушених обмежень на емоційний стан людини впливатиме те, як вона сприймає ці обмеження. Тому для розуміння контексту дистанційного навчання необхідно зрозуміти, як сім'я загалом ставиться до сучасної непростой ситуації в освітньому просторі.

Проблема роботи з батьками здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання розглядалася різними дослідниками, зокрема такими українськими науковцями і педагогами-практиками, як О. Демченко [4], Ю. Деркач [1], А. Калашник [2], Н. Комарівська [4], Ю. Левицька [1], Л. Любчак [4], Г. Товканець [5] та іншими.

Вчені, науковці засвідчують [2; 4; 5], що при проектуванні освітнього процесу в

дистанційному навчанні важливим є принцип пріоритетності педагогічного підходу, суть якого полягає в тому, що проектування дистанційного навчання необхідно починати з розробки теоретичних концепцій, створення дидактичних моделей тих явищ, які планується реалізувати, їх методологічного аналізу, конструювання технологічного ланцюжка засобів, які необхідні для реалізації. Досвід комп'ютеризації дозволяє стверджувати, що коли пріоритетною є педагогічна сторона, система стає більш ефективною.

Дослідники [1; 2] зазначають, що з приходом у наші буденні реалії пандемії з усіма її наслідками у сфері освіти змінилася роль сім'ї як ділового партнера. В дистанційному освітньому просторі батьки здобувачів освіти стали активними і обов'язковими учасниками. В статті Ю. Деркач та Ю. Левицької «Особливості взаємодії суб'єктів освітнього процесу в умовах дистанційної освіти» звернуто увагу на форми організації роботи з батьками здобувачів початкової освіти та умови застосування веб-платформ задля організації дистанційного навчання, зокрема ClassDojo, де реєструється вчитель й реєструє учнів свого класу. Автори підкреслюють, що алгоритм роботи вчителя щодо організації дистанційного навчання полягає в тому, що персональний код для доступу до власного профілю висилається школяреві. Разом з цим батьки також отримують доступ до профілю дитини [1, с. 54], що забезпечує синхронізацію навчального процесу.

Нам важливою є думка батьків молодших школярів щодо особливостей організації дистанційного навчання в умовах пандемії і воєнних дій в українському освітньому просторі, у зв'язку з чим було проведено наше дослідження.

Мета статті: здійснити аналіз оцінки батьками здобувачів початкової освіти організації навчання в умовах дистанційної освіти.

На основі анкетування нами проведено дослідження щодо оцінки батьками учнів початкової школи ситуації поєднання координації батьками навчання дітей та професійної діяльності. Результати дослідження показують, що в середньому сім'ям досить складно було поєднувати вдома – в умовах самоізоляції – роботу, навчання дітей та повсякденне життя. Середня оцінка того, наскільки батькам вдавалося

балансувати перераховані сфери життя, – 4,2 бала за 10-бальною шкалою (де 1 – дуже погано, а 10 – дуже добре). Аналіз результатів анкетування засвідчив, що є серйозний ступінь невдоволення. Деяким групам сімей довелося особливо важко: більше третини опитаних (35,0%) оцінили свої зусилля на одиницю – поєднувати дистанційне навчання з життям у самоізоляції у них виходило дуже погано. Відомо, що емоції, мотивація впливають на те, як людина займається будь-якою діяльністю. Природно припустити, що загальний емоційний стан у сім'ї може впливати на ставлення дитини до навчання та інші конкретні відносини. В умовах вимушених обмежень на емоційний стан людини впливатиме те, як вона сприймає ці обмеження. Тому для розуміння контексту дистанційного навчання вдома необхідно зрозуміти, як сім'я загалом ставиться до нинішньої непростой ситуації.

Важливим чинником, що впливає на зручність організації життя та загальне відчуття благополуччя на фоні самоізоляції, стало матеріальне становище сім'ї. Аналіз відповідей на питання анкети засвідчив такі результати (рис. 1):

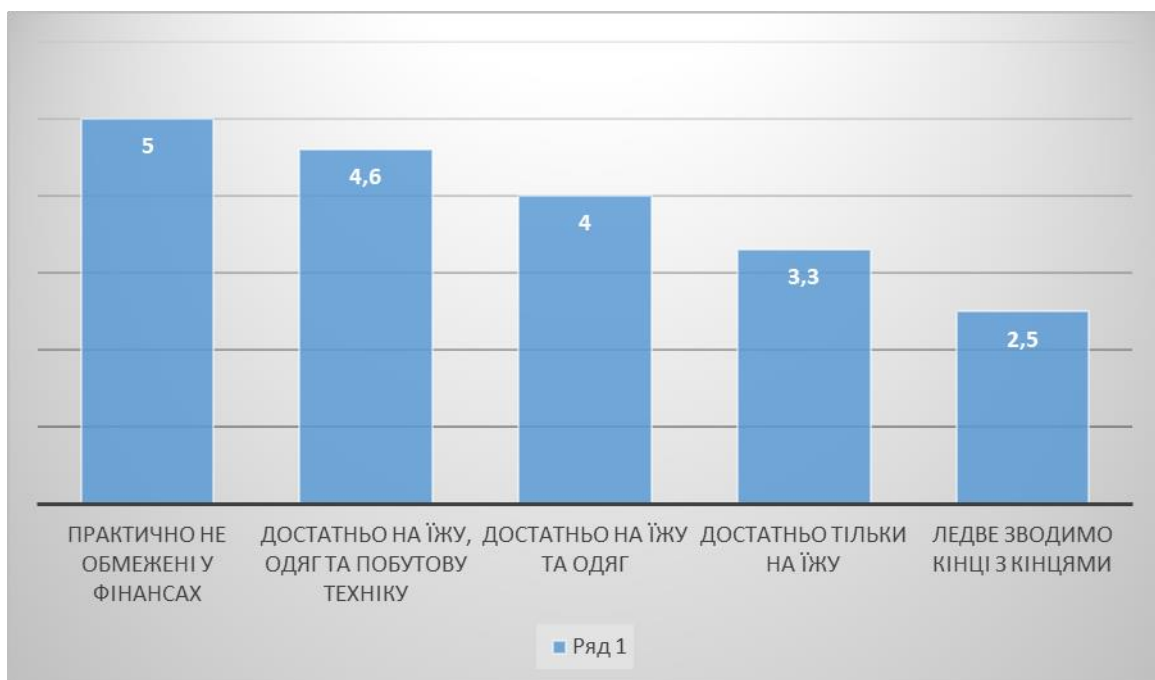

Рис. 1. Середня оцінка того, наскільки батькам здобувачів початкової освіти було легко поєднувати домашні справи, дистанційне навчання і роботу в залежності від матеріального становища сім'ї (вимірювання за 10-бальною шкалою).

Нами виявлено, що чим менш заможною є сім'я, тим з меншою ймовірністю вона

підтримує обмеження, введені під час епідемії (рис. 2). Якщо загалом за вибіркою 28% опитаних не згодні із запровадженими владою обмеженнями, то серед сімей, які «ледве зводять кінці з кінцями», незгодних більше половини (62%). Ця ж група суттєво нижче оцінює свій досвід поєднання роботи, навчання та домашнього життя: свій досвід організації дистанційного навчання дітей вони оцінили на 3,2 бала, у той час як ті, хто «може дозволити собі все, крім автомобіля», - на 4,8 бала. Той самий зв'язок простежується, якщо порівняти ставлення до обмежень на фоні пандемії та оцінку свого досвіду організації дистанційного навчання: незгодні з обмеженнями оцінюють успішність організації дистанційного навчання в середньому нижче, ніж ті, які підтримують обмеження.

Цілком передбачувано, що більш заможні сім'ї мають більше ресурсів і для життя в ізоляції (як наслідок, у них немає жорсткої незгоди з введеними обмеженнями), і для організації дистанційного навчання (як наслідок, більш високий рівень задоволеності тим, як впливало поєднання дистанційної освіти з життям сім'ї).

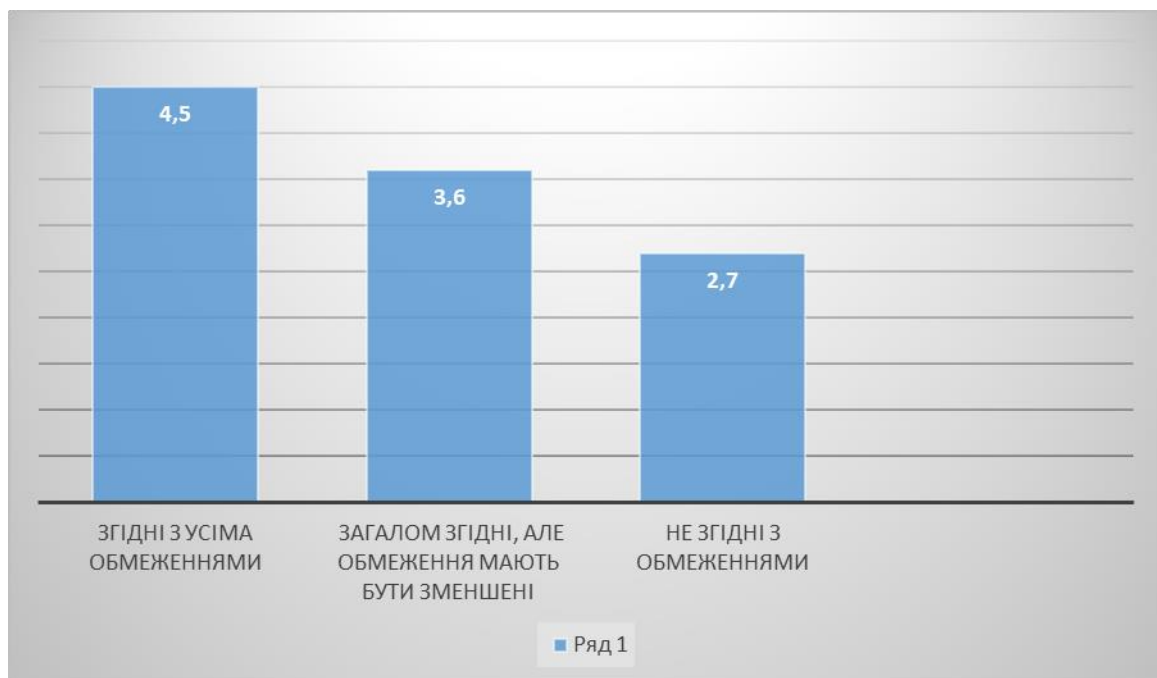

Рис. 2. Середня оцінка того, наскільки батькам здобувачів початкової освіти було легко поєднувати домашні справи, дистанційне навчання та роботу в залежності від відношення до введених обмежень (за 10-бальною шкалою).

Результати відповіді на питання «Які родини мали переваги в період дистанційного навчання?» щодо ставлення до організації дистанційного навчання

виявилися прямо пов'язані з наявністю у сім'ї попереднього досвіду онлайн-навчання (і взагалі навчання): чим він більший (і чим старший школяр), тим легше вдавалося сім'ї організувати дистанційне навчання дітей. У середньому ті, хто вже мав досвід дистанційного навчання до пандемії, оцінюють ситуацію на 4,7 бала з 10 можливих за його організацію; ті, хто не має такого досвіду, – 3,2 бала.

Варто звернути увагу на такий критерій, як вік школяра. Чим молодший школяр, тим менш він самостійний у навчанні, і тим складніше для сім'ї виявилось організувати його дистанційне навчання. Батьки, чиї діти вчаться у початковій школі (1–4 класи), у середньому оцінили свій досвід організації дистанційного навчання на 2,9 бала. На рис. 3 представлені середні оцінки досвіду організації дистанційного навчання в залежності від класу.

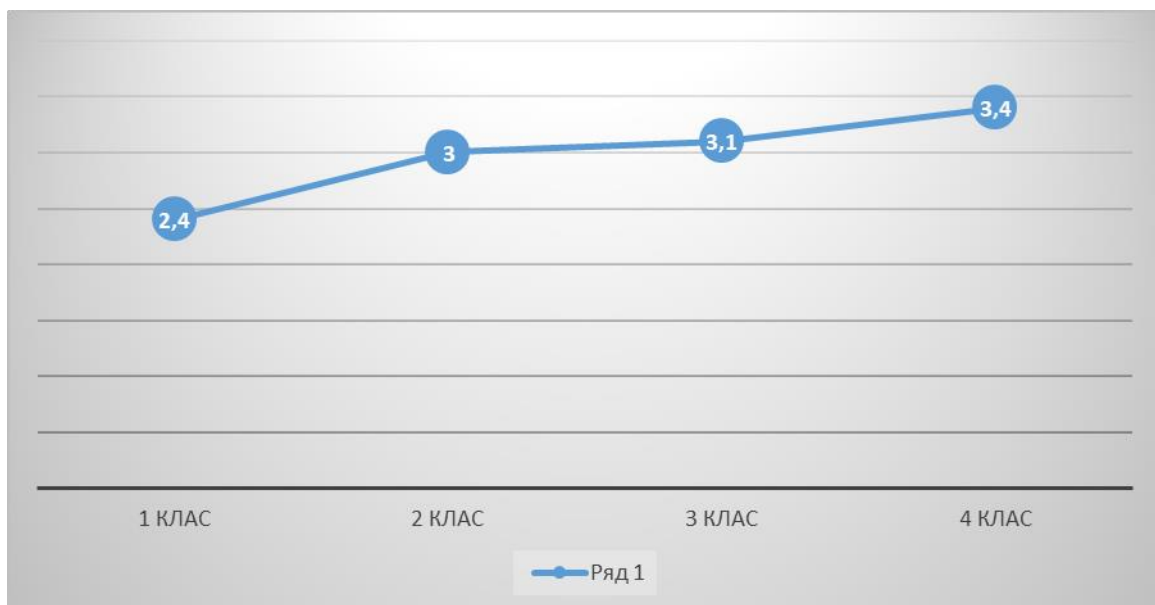

Рис. 3. Оцінювання батьками здобувачів початкової освіти поєднання домашніх справи, дистанційного навчання та роботи залежно від класу навчання дитини.

Результати дослідження показують, що молодшим школярам значно частіше, ніж старшим школярам, була потрібна участь батьків у дистанційному навчанні, що не додавало загального комфорту сім'ї на самоізоляції (наприклад, технічна допомога (завантажити завдання, підключитися, нагадати про урок тощо) (рис. 4)

Рис. 4. Середня оцінка батьками здобувачів початкової освіти обсягу допомоги, яка була потрібна дитині в процесі дистанційного навчання в залежності від того, в якому класі вчиться дитина.

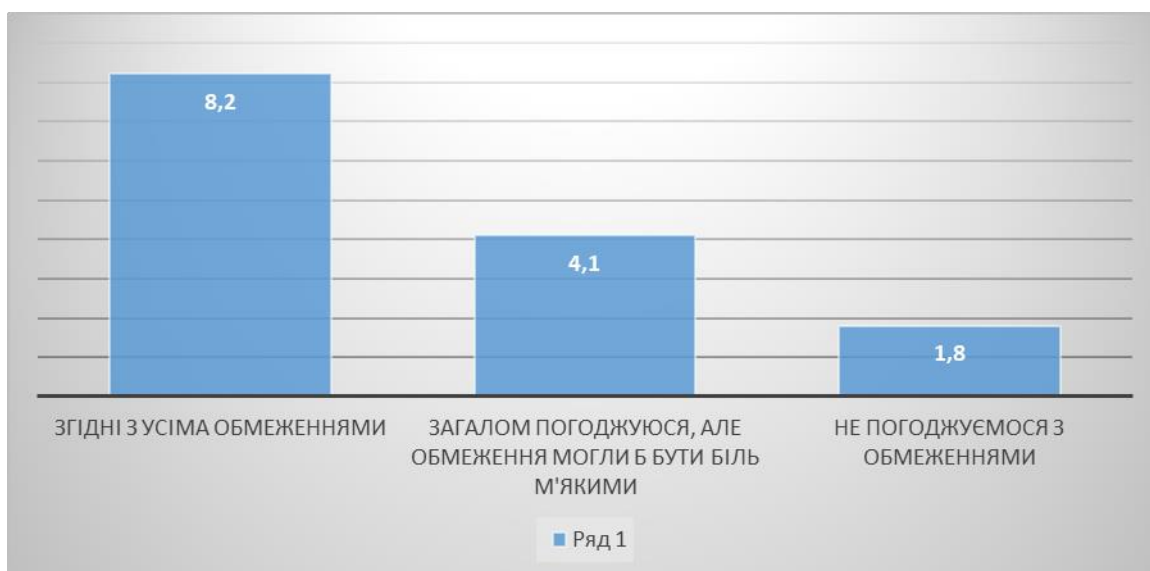
Практично 40% батьків школярів відповіли, що дітям завжди була потрібна змістовна допомога: пояснити, зробити разом тощо (загалом за вибіркою таких відповідей – 34, 6 %), і лише 5% повідомили про відсутність такої необхідності допомагати. Також часто здобувачам початкової освіти 1– 4 класу потрібна участь батьків в організації часу (нагадати про урок, простежити, чи вчасно здано завдання та інше). Технічна допомога в цілому була потрібна трохи рідше. Це означає, що як мінімум половині батьків, чії діти навчаються у початковій школі, довелося додатково до свого робочого навантаження виконувати роль вчителя.

Наше дослідження показало, що школярі та їхні батьки зіткнулися з великою кількістю технічних, змістовних, психологічних, організаційних проблем у період дистанційного навчання: нерегульованість роботи платформ, що забезпечують дистанційну освіту, труднощі у поясненні навчального матеріалу дітям, проблеми з навчальною мотивацією дітей, недостатністю часу для спілкування, батьківським вигоранням тощо.

У відповідь на виклики масового дистанційного навчання сім'ї мобілізували свої тимчасові, інтелектуальні та емоційні ресурси. Основне психологічне і фізичне навантаження мали матері, які, крім своїх професійних обов'язків, взяли на себе

відповідальність за змістовну, організаційну, технічну та психологічну підтримку дистанційного навчання своїх дітей.

Очевидно, що важливу роль в організації дистанційного навчання відігравали вчителі та адміністрація школи. Прямий зв'язок спостерігався настільки, наскільки добре відбувалося включення дистанційного навчання у життя сім'ї, і тим, наскільки зручно і зрозуміло було побудовано спілкування сім'ї (школярів) з учителями та школою. Оцінку зрозумілості та прозорості спілкування зі школою під час самоізоляції (понад 8 за 10-бальною шкалою) поставили тільки батьки здобувачів початкової освіти, які були згодні з усіма обмеженням (18 % опитаних) (рис. 5).

Рис. 5. Результати оцінювання прийняття обмежень у дистанційному навчанні.

Звернемо увагу, що для проведення онлайн-занять в сучасній українській освіті розроблено багато веб-ресурсів дистанційного навчання у початковій школі, серед яких виокремимо Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, – сервіси для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей; Google Classroom – сервіс, що дозволяє організувати онлайн-навчання, використовуючи відео-, текстову та графічну інформацію.

Оцінювання батьками здобувачів початкової освіти освітнього процесу засвідчило, що в умовах дистанційної освіти виникають труднощі з організацією навчання молодших школярів, зокрема це стосується учнів 1-2 класів. Варто звернути увагу на дотримання прав в освіті в умовах правомірних обмежень в кризових ситуаціях, що вимагає системних змін у підходах до оновлення освіти, зокрема для налагодження партнерської взаємодії педагога та батьків здобувачів початкової освіти в організації освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Деркач Ю. Я. Особливості взаємодії суб'єктів освітнього процесу в умовах дистанційної освіти / Ю. Я. Деркач, Ю. В. Левицька // Молодий вчений. – 2022. – № 6(106). – С. 53–56.
2. Калашник А. Особливості спілкування з батьками учнів під час дистанційного навчання / А. Калашник // Студентські ініціативи: теорія і практика початкової освіти: матеріали II наук.-практ. інтернет-конф. студ. ф-ту почат. навчання, м. Харків, 12 травня 2021 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; за заг. ред. В. В. Ушмарової. – Харків, 2021. – С. 17.
3. Кирлик О. В. Педагогічна освіта батьків та її роль у вихованні дітей: бібліографічний аналіз / О. В. Кирлик, Г. В. Товканець // Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Мукачєво, 24-25 жовтня 2019 р. – Мукачєво: МДУ, 2019. – С. 216–218.
4. Любчак Л. Партнерство учителя початкової школи з батьками в організації дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс] / Л. Любчак, О. Демченко, Н. Комарівська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2022. – С. 117–126. – Режим доступу: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-64-117-126>.
5. Товканець Г. В. Цифрові технології в організації освітнього середовища / Г. В. Товканець // STEM-освіта: науково-практичні аспекти та перспективи розвитку сучасної системи освіти: матеріали Всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, м. Одеса, 18 жовтня – 26 листопада 2021 р. – Одеса: ВД «Гельветика», 2021. – 316 с.
6. World Bank. Western Balkans Regular Economic Report, No. 17, Spring 2020: The Economic and Social Impact of COVID-19 / World Bank. – Washington, DC: World Bank, 2020.

References

1. Derkach, Yu. Ia., and Levytska, Yu. V. 2022. Osoblyvosti vzaemodii subiektiv osvitnoho protsesu v umovakh dystantsiinoi osvity [Peculiarities of the interaction of the subjects of the educational process in the conditions of distance education]. *A young scientist*, 6(106), pp. 53–56.
2. Kalashnyk, A. 2021. Osoblyvosti spilkuvannia z batkamy uchniv pid chas dystantsiinoho navchannia [Peculiarities of communicating with students' parents during distance learning]. In: *Student initiatives: theory and practice of primary education: II science-practice internet conference study f-tu start training*. Kharkiv, 12 May 2021. Kharkiv.
3. Kyrlyk, O. V., and Tovkanets, H. V. 2019. Pedahohichna osvita batkiv ta yii rol u vykhovanni ditei: bibliohrafichnyi analiz [Pedagogical education of parents and its role in raising children: bibliographic analysis]. *Education and formation of competitiveness of specialists in the conditions of European integration: III International scientific and practical conference*, Mukachevo, 24-25 October 2019. Mukachevo: MSU.
4. Liubchak, L., Demchenko, O., and Komarivska, N. 2022. Partnerstvo uchytelia pochatkovoii shkoly z batkamy v orhanizatsii dystantsiinoho navchannia ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Partnership of the primary school teacher with parents in the organization of distance learning of children with special educational needs]. *Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems*, pp. 117–126. Available at: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-64-117-126>.
5. Tovkanets, H. V. 2021. Tsyfrovi tekhnolohii v orhanizatsii osvitnoho seredovysycha [Digital technologies

in the organization of the educational environment]. *STEM education: scientific and practical aspects and prospects for the development of the modern education system: All-Ukrainian Scientific and Pedagogical Advanced Training*, Odesa, 18 October – 26 November 2021. Odesa: Helvetica Department of Education.

6. World Bank. 2020. *Western Balkans Regular Economic Report, No. 17, Spring 2020: The Economic and Social Impact of COVID-19*. Washington, DC: World Bank.

УДК 373.3.022(477):001.891"200"(045)

ПЕДАГОГІКА ТА МЕТОДИКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ (поч. ХХІ ст.)

Фізеши О.Й., Інна Гафинець

PEDAGOGY AND METHODOLOGY OF PRIMARY EDUCATION IN UKRAINE IN SCIENTIFIC RESEARCH (beginning of the 21st century)

Fizeshi Oktaviia, Hafynets Inna

У статті проаналізовано сутнісні характеристики понять «педагогіка та дидактика початкової освіти», «методика початкової освіти». З'ясовано основні напрямки сучасних наукових досліджень у галузі педагогіки та методики початкової освіти в контексті реалізації Державного стандарту початкової освіти на початку ХХІ століття. Систематизовано дисертації, які захищені в установах Національної академії педагогічних наук України в період з 2002-2012 рр. як провідної наукової організації у галузі освіти, педагогіки і психології, що здійснює провідне методологічне та науково-методичне забезпечення розвитку освіти, розробляє її законодавчу та нормативну базу, створює концепції розвитку освіти, в тому числі й початкової.

Ключові слова: педагогіка, методика початкової освіти, Державний стандарт початкової освіти, Національна академія педагогічних наук України.

The article analyzes the essential characteristics of the concepts "pedagogy and didactics of primary education", "methodology of primary education". The main directions of modern scientific research in the field of pedagogy and methods of primary education in the context of the implementation of the State Standard of Primary Education at the beginning of the 21st century have been clarified.

Purpose - identification and analysis of the main directions of scientific research, the object of which is the development of pedagogy and methods of primary education in Ukraine.

Methods: content analysis of scientific research with the aim of identifying and classifying the main directions of scientific research on the development of pedagogy and methods of primary education in Ukraine.

Results & Conclusions. *The article analyzes the dissertations defended in the institutions of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine in the period from 2002 to 2012 as a leading scientific organization in the field of education, pedagogy and psychology, which carries out leading methodological and scientific-methodological support for the development of education, develops its legislative and regulatory framework, creates concepts for the development of education, including primary education. During the first decade of the XXI century. at the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, 3 dissertations for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences and 59 candidate dissertations on pedagogy and methods of primary education were defended. Among them, a significant part is devoted to the issues of primary education methods, namely: methods of teaching*

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>